

En SROI-analys

av

KRAMI

GÖTEBORG

Vilket värde skapar en genomförd Kramikurs?

Av: Krami för kvinnor och män i Göteborg

Processledare: Erik Jannesson, Serus

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
SROI – Social Return on Investment.....	3
1. Analysobjektet.....	4
2. Analysprocessen.....	8
3. Intressenter	9
4. Insatser.....	13
5. Effekter, indikatorer och monetära proxytermer.....	16
6. Påverkan.....	24
7. Total social nytta.....	29
8. Känslighetsanalys	32
9. Rekommendationer.....	34
Bilagor.....	37
Bilaga 1 – Enkät.....	37
Bilaga 2 – Intervjuguide	39
Bilaga 3 – Påverkanskarta.....	40
Referenslista	46

Sammanfattning

Krami Göteborg drivs i samverkan mellan Arbetsförmedlingen, Kriminalvården och Socialtjänsten. Verksamhet vänder sig till arbetslösa kvinnor och män med kriminellt beteende eller som befinner sig i kriminella sammanhang. I den här SROI-rapporten är kärnverksamheten inom Krami Göteborg i fokus, det vill säga processen (här kallad "Kramikursen" eller "kursen") för att hjälpa målgruppen att skaffa och behålla en anställning. Målet med verksamheten är att deltagarna skall leva ett laglydigt liv, bli självförsörjande, bli delaktiga i goda sociala sammanhang samt få en fast förankring på arbetsmarknaden.

SROI-analysen svarar på vilket värde som skapas genom att målgruppen deltar i kursen under ett år (varken mer eller mindre). Analysen är primärt av utvärderande slag, vilket innebär att fokus ligger på vilka förändringar och värden som faktiskt uppstått. Samtidigt förekommer även viktiga prognostiserande inslag. Analysen beaktar sociala effekter för deltagarna samt ekonomiska effekter för de tre involverade myndigheterna. De sociala effekterna är sex till antalet, nämligen: (1) förbättrade sociala relationer, (2) ökat ansvarstagande, (3) ökad självkänsla, (4) ökat självförtroende, (5) ökad trygghet, samt (6) ökad delaktighet i samhället.

Analysen visar att var och en av de sex effekterna upplevs av en majoritet av de tio deltagare som inkluderats. När deltagarna själv värderar dessa lägger kvinnorna störst värde i ökad självkänsla och ökat självförtroende, medan männen värderar ökad trygghet och ökat ansvarstagande högst. En sammanställning av verksamhetens totala värdeskapande (givet gjorda avgränsningar) i förhållande till de totala insatserna ger ett SROI-värde som uppgår till 1–2,1:1. Det innebär att för varje investerad krona under det aktuella året skapas ett värde (socialt och ekonomiskt) som motsvarar 1–2 kr.

Analysen landar i ett antal rekommendationer av både mät- och verksamhetsrelaterad karaktär. De mätrelaterade rekommendationerna handlar om aspekter i mätningen av effekterna i sig, vad som skulle ha skett i alla fall samt vad som beror på annat/andra. Dessutom inkluderas en rekommendation avseende användningen av den för analysen utvecklade enkäten och intervjuguiden.

De verksamhetsrelaterade rekommendationerna handlar istället om vikten av att behålla det individuella stöd deltagarna får under kursen, att fortsätta jobba med kvinnorna respektive männen i skilda grupper, samt att kursen som helhet fungerar, men att ett kontinuerligt arbete behövs för att fortsätta förbättra de ingående delarna så att helheten blir än starkare.

SROI – Social Return on Investment

Sedan lång tid har verksamheters värdeskapande i huvudsak mätts i strikt finansiella termer. Resurser till och inom verksamheterna har dessutom fördelats på samma grund. SROI (Social Return on Investment, www.sroi.se) har en bredare ansats genom sitt fokus på det värde verksamheter skapar socialt, miljömässigt och ekonomiskt.

SROI är ett effektbaserat koncept, vilket innebär att faktisk förändring snarare än resultat (eng. output) – ibland benämnt prestation – fokuseras. Resultat handlar primärt om de kvantitativa konsekvenserna av aktiviteter. Det innebär att ett resultat av en utbildningsinsats som syftar till att få människor i arbete är antalet personer som genomgått utbildningen. Exempel på effekter (eng. outcome) är ökat självförtroende och ökad disponibel inkomst som en konsekvens av de jobb (resultat) som utbildningsinsatsen leder till.

Konceptet bygger på intressentinvolvering och -analys samt användandet av beviskedjor för att tydliggör hur verksamheten skapar värde. En beviskedja beskriver hur insatser omvandlas till aktiviteter, resultat och effekter, vilken del av förändringarna som beror på de analyserade aktiviteterna, och hur mycket de skapade effekterna är värda.

SROI är ett av få koncept som beaktar värdet av effekter som saknar marknadsvärde, exempelvis självkänsla, miljöutsläpp och social gemenskap. En sådan ansats ger en total bild av förhållandet mellan investering och värde, vilket kommuniceras med hjälp av ett så kallat SROI-värde. Exempelvis talar SROI-värdet 3:1 om att en (1) investerad krona skapar ett värde motsvarande tre kronor. SROI handlar dock om nytta snarare än pengar. Med användningen av pengar som storhet utnyttjas ett vedertaget språk för att kommunicera värde, och därmed förbättras möjligheterna till resursfördelning baserad på inte bara ekonomiskt utan även socialt och miljömässigt ansvarstagande.

En SROI-analys genomförs utifrån sju principer. Dessa är vägledande i arbetet och säkerställer en väl genomförd och transparent analys. SROI innefattar dessutom sex steg i vilka principerna omvandlas till handling. De sju principerna och sex stegen är:

De sju principerna

1. Intressenterna – de som upplever förändring – är centrala i processen
2. Förstå vad som förändras för intressenterna
3. Värdera det som är relevant med hjälp av monetära proxytermer
4. Inkludera bara det väsentliga
5. Överdriv inte
6. Var öppen och transparent
7. Få analysen granskad

De sex stegen

1. Fastställ analysens omfattning och identifiera de huvudsakliga intressenterna
2. Kartlägg effekter
3. Mät effekter
4. Fastställ påverkan
5. Beräkna SROI-värdet
6. Redovisa, använd och förankra

1. Analysobjektet

Det här avsnittet beskriver det så kallade analysobjektet, det vill säga de aktiviteter som är utgångspunkten för analysen. Det är värdet som analysobjektet skapar som är i fokus i SROI-analysen. I det här fallet finns analysobjektet inom Krami Göteborg.

Krami är ett myndighetssamarbete som startade i Malmö 1980 mellan dåvarande Kriminalvårdsverket och Arbetsmarknadsinstitutet (AMI), därav namnet Krami. Senare kom Socialtjänsten med som samarbetspartner, och efterhand började Krami spridas till andra delar av Sverige. Idén till samarbetsformen Krami väcktes inom Kriminalvården redan på 1970-talet genom ett arbete som fokuserade på att försökta åtgärda problemet med intagna som ständigt återkom till anstalterna. Behovet av insatser för målgruppen ansågs vara så brett att Kriminalvården eller andra berörda myndigheter inte hade resurser att på egen hand tillgodose dessa behov. Lösningen blev att en handläggare från vardera myndighet (idag Arbetsförmedlingen, Kriminalvården och Socialtjänsten) sammanfördes i en gemensam stödgrupp för personer som återfaller i brott. Handläggarna hade dock (och har än idag) en bibehållen organisationstillhörighet och myndighetsfunktion men med dels gemensam arbetsplats, dels gemensamt förhållningssätt med utgångspunkt i konsekvenspedagogiken.

Sedan 2009 finns Nationella Samarbetsgruppen (NSG) som sätter övergripande riktlinjer för nya och befintliga Kramiverksamheter. Idag finns Krami på 21 orter i Sverige. Målet med verksamheterna är att deltagarna skall leva ett laglydigt liv, bli självförsörjande, bli delaktiga i goda sociala sammanhang samt få en fast förankring på arbetsmarknaden. Målgruppen, det vill säga deltagarna, kan beskrivas enligt följande:

Verksamheten riktar sig till personer som i normalfallet är aktuella hos samtliga tre organisationer [myndigheterna]. Generellt för målgruppen är att de är arbetslösa och har sociala svårigheter med kriminellt beteende eller att de befinner sig i kriminellt sammanhang. Verksamheten riktar sig till personer från 18 år (Nationella Samarbetsgruppen, 2013).

Utifrån en lokal överenskommelse i Göteborg tillämpar dock Krami för män ålderskriteriet 18–40 år samt att deltagarna är aktuella inom Kriminalvården. Krami för kvinnor tillämpar 18–65 år samt att deltagarna inte behöver bara vara aktuella inom Kriminalvården, utan att ha varit dömd eller att befinna sig i riskzon för kriminalitet är tillräckligt. Gemensamt är att deltagarna behöver ha ett ordnat boende, vara drogfria, och i förekommande fall ha barnomsorg.

Krami Göteborg har med några uppehåll varit igång sedan 1994. Fram till år 2010 bedrevs verksamheten i blandade grupper, det vill säga kvinnor och män tillsammans. Det visade sig dock att kvinnornas problematik var avsevärt mer komplex än männens. De hade längre väg till målet (arbete) och behövde mer förberedande insatser. Metodik och pedagogik behövde också anpassas till kvinnornas situation. Med detta som grund startades Krami för kvinnor respektive Krami för män i januari 2010. I Sverige finns det ytterligare några Kramiverksamheter med separata grupper för kvinnor och män.

I Göteborg jobbar idag tre handläggare inom Krami för kvinnor respektive Krami för män; två från varje myndighet. Kopplad till verksamheten finns även en styrgrupp bestående av en chef per myndighet. Det är de sex handläggarna, med stöd av styrgruppen och processledaren, som genomfört den analys som presenteras i denna SROI-rapport.

Själva analysobjektet utgörs av kärnverksamheten inom Krami Göteborg, det vill säga processen för att hjälpa målgruppen att skaffa och behålla en anställning. Fortsättningsvis kallas denna process för "kursen" eller "Kramikursen" då helheten är att betrakta som en form av utbildningsprocess. Hela kursen illustreras i Figur 1.1 och beskrivs översiktligt nedan.

Figur 1.1: Kramikursen och dess ingående delar

Att delta i Kramikursen är frivilligt. De som tillhör målgruppen får genom ett informationsmöte veta mer om verksamheten och målsättningen med att delta. För att kunna börja kursen krävs att en personlig intervju genomförs. Efter intervjun planerar Krami-handläggarna tillsammans med den potentiella deltagaren och dennes aktuella myndighetshandläggare vilken kursstart under året som är lämpligast. Benämningen "Kurs" i Figur 1.1 gäller den så kallade vägledningskursen som startar vid tio tillfällen per år (fem för kvinnor och fem för män). Dessa genomförs i grupp under tre sammanhängande veckor för kvinnor och två sammanhängande veckor för män. Kvinnorna är oftast fyra till sex deltagare per kurs, men vid några tillfällen har det varit åtta deltagare. Männerna är ofta sex till åtta deltagare med ett maxantal på tio. I samband med att en vägledningskurs startar görs en överenskommelse om samarbete mellan de aktuella deltagarna och Krami.

Vägledningskursen innebär schemalagd verksamhet på dagtid (09.00–14.30) med information om facket, utbildning, kost och hälsa, skulder och budget, yrkesval och framtid, arbetsmarknadskunskaper, meritförteckning och personligt brev, beteende samt självbild. Informationen ges i olika former, ibland av föreläsare, ibland av Krami-handläggare. En minst lika viktig del som själva information är dialogen, delaktigheten och diskussionen med deltagarna under denna process. Till det lägger Krami för kvinnor dessutom stor vikt vid aktiviteter som syftar till att stärka deltagarnas självförtroende och självkänsla. Frånsett ovanstående innebär vägledningskursen att deltagarna ges möjlighet att äta lunch tillsammans och aktivera sig med bowling. Även andra sociala aktiviteter ingår under vägledningskursen, exempelvis besök på stadsbiblioteket, museum eller andra liknande samhällsoffentliga platser.

Efter vägledningskursen sker individuell vägledning där deltagarna exempelvis får hjälp till studiebesök på arbetsplats, praktiksök, genomförande av testintervjuer, utbildning och yrkesval. Ibland anpassas den individuella vägledningen för att ge stöd och råd kring annat än det arbetsmarknadsrelaterade. Det kan exempelvis handla om samtal kring fritidsaktiviteter, sociala relationer, hälsa, kriminalitet och missbruk. Tanken är sedan att deltagarna via en praktikplats skapar förutsättningar för anställning eller utbildning, som i sin tur förhoppningsvis leder till långvarigt arbete. När målet om just arbete eller utbildningen nåtts erbjuds alltid fortsatt kontakt med Krami – en kontakt som kan vara i flera år.

Med tanke på att varje deltagares väg genom kursen är individuell befinner de sig olika lång tid i de olika stegen. Det innebär i sin tur att respektive deltagare behöver olika tid på sig för att ta sig hela vägen till ett arbete. I vissa fall går det på några månader, medan andra aldrig når hela vägen fram.

När det gäller SROI-analysens tidshorisont uppgår den till ett år, det vill säga analysen svarar på vilket värde som skapas genom att målgruppen deltar i kursen under ett år (varken mer eller mindre). I en fullskalig SROI-analys tas även hänsyn till effekternas varaktighet, det vill säga hur länge värdet består som en konsekvens av analysobjektet. Resonemang om varaktigheten bör baseras på empiriska mätningar av den faktiska varaktigheten, antingen i det aktuella fallet eller i andra studier med motsvarande målgrupp, aktiviteter och effekter. Det förstnämnda kräver mätningar under flera år, vilket inte varit aktuellt i den här analysen. Sökningar efter användbara befintliga studier har gjorts men tyvärr blivit resultatlösa. Det har gjort att effekternas varaktighet inte beaktas i analysen.

Analysen är primärt av utvärderande slag, vilket innebär att fokus ligger på vilka förändringar och värden som faktiskt uppstått. Utgångspunkten är tio utvalda deltagare (fem kvinnor och fem män). Tillsammans utgör de en fiktiv Kramikurs med en tidsperiod på ett år. Den initiala ambitionen var att välja tio deltagare som varit en del av kursen i omkring just ett år men tyvärr visade sig detta svårt, framför allt då ett flertal av de tilltänkta deltagarna valde att kliva av processen under den period då SROI-analysen planerades. De två kriterier som istället användes för att välja deltagare var dels att de hade påbörjat kursen någon gång under 2013, dels att de fortfarande var aktiva i processen genom en anställning eller i en arbetsmarknadsutbildning.

Vid tillfället då det slutliga valet av deltagare skedde fanns det åtta kvinnor och sju män att välja mellan. Av de åtta kvinnorna avböjde tre som befann sig i anställning att delta, varför de resterande fem inkluderades. Bland männen fanns vid SROI-analysens tidiga skede fler deltagare att välja på, men flera utav dessa förlorade sina anställningar och fick utifrån urvalskriterierna exkluderas. De tio utvalda deltagarna hade vid analystillfället (februari-mars 2014) kommit olika långt i sin väg mot arbete. Men alla var alltså en del av kursen, vilket gör att den fiktiva kursen inte ska betraktas som en representativ kurs. En sådan hade snarare innefattat deltagare som både var kvar i processen och

som hoppat av. Valet baserades dels på att det är svårt att komma i kontakt med deltagare som hoppat av, dels på att analysgruppen önskade fokusera det värde som skapas vid ett lyckat kursutfall (ingen hoppar av).

Som framgår av avsnitt 3 har några av de tio deltagarna varit del av kursen i mer än ett år då analysen genomfördes, medan andra alltså varit med i mindre än ett år. I de förstnämnda fallen har enbart det första året i Krami beaktats i analysen. I de sistnämnda fallen har istället prognoser för den resterande tiden av Krami gjorts. Utgångspunkten för prognoserna har varit att respektive deltagare har kvar samma status från analystillfället till och med att deltagaren varit en del av kursen i ett år. Det innebär följande:

- Den som har ett arbete har i analysen ansetts behålla det under den resterande perioden.
- Den som letar arbete eller deltar i arbetsmarknadsutbildning har ansetts fortsätta med det/den under resterande del av perioden. I ett par fall är ambitionen dock att deltagaren ska börja studera höstterminen 2014. I dessa fall har prognosen baserats på att så också kommer att ske.

Denna typ av antagande kan så klart ifrågasättas, för i realiteten är det ju omöjligt att svara på vad som faktiskt kommer att ske. Så som beräkningarna är gjorda är det primärt en intressent som påverkas och det är Arbetsförmedlingen. Det handlar det om prognostiserade kostnader för lönebidrags- och utvecklingsanställningar på drygt 500 000 kr.

En fullskalig SROI-analys fångar samtliga positiva och negativa förändringar och värden som analysobjektet skapar. Men i detta fall har en tydlig avgränsning gjorts avseende intressenter och effekter. Analysen beaktar enbart sociala effekter för deltagarna (kvinnor respektive män) samt de ekonomiska effekterna för de tre involverade myndigheterna. Vilka de andra potentiella intressenterna är diskuteras i avsnitt 3, tillsammans med en redogörelse för de tio utvalda deltagarna. I nästkommande avsnitt presenteras istället den övergripande analysprocessen.

2. Analysprocessen

I det här avsnittet presenteras alltså den övergripande processen som SROI-analysen baseras på. Hur den mer detaljerade informationsinsamlingen gått till presenteras löpande i rapporten. Analysprocessen inleddes med att analysgruppen (de sex anställda samt delar av styrgruppen) gick en tredagars grundkurs i SROI, med processledaren som genomförare. Kursen genomfördes i oktober 2013 och innebar att grundläggande begrepp förklarades och diskuterades, samt att själva analysprocessen påbörjades.

Från grundkursens avslut till och med april 2014, då själva analysprocessen avslutades, genomfördes fem work shops med analysgruppen. Till varje work shop hade de anställda fått i uppdrag att genomföra utvalda delar av analysarbetet, och under aktuell work shop diskuterades det arbetet. En central del i analysen var att framställa den enkät (se Bilaga 1) och intervjuguide (se Bilaga 2) som användes för att samla in information om effekterna för de tio deltagarna.

Interaktionen med deltagarna, det vill säga genomförandet av enkäten och den relaterade intervjun, skedde inte av någon i analysgruppen, utan av en utomstående person inom Kriminalvården. Personen ifråga är väl insatt i Kramiverksamhet, har erfarenhet av att arbeta med målgruppen, samt är en erfaren intervjuare. Innan informationsinsamlingen inleddes hade processledaren ett möte med intervjuaren där SROI som koncept, enkäten och intervjuguiden diskuterades. Utgångspunkten för mötet var den guide som analysgruppen tog fram, som i elva steg beskrev hur informationsinsamlingen skulle ske.

Innan den faktiska informationsinsamlingen inleddes genomfördes två pilotintervjuer, dels för att testa enkät och intervjuguide, dels för att intervjuaren skulle bli bekväm med genomförandet. Därefter följde informationsinsamlingen för de tio utvalda deltagarna. Intervjuaren träffade var och en individuellt under en till två timmar. I ett fall användes tolk. Respektive deltagare fick först fylla i enkäten helt på egen hand, och därefter fokuserade intervjuaren på frågorna i intervjuguiden. Efter genomförd intervju sammanställde intervjuaren diskussionen. Inget av samtalen spelades in, varför sammanställningarna baserades på intervjuanteckningar.

Grundarbetet med att sammanställa all insamlad information i en SROI-matris samt att skapa ett utkast till SROI-rapport genomfördes av processledaren. Materialet skickades till analysgruppen för genomläsning och feedback, utifrån vilken korrigeringar skedde. Den slutliga versionen av både SROI-matris och -rapport stod färdiga i mitten av maj 2014.

3. Intressenter

I SROI-analyser utgörs intressenter av individer, organisationer eller miljön som upplever en positiv eller negativ förändring som en konsekvens av analysobjektet. Men som framgått tidigare behandlas enbart fem intressentgrupper här: Deltagare kvinnor, Deltagare män, Arbetsförmedlingen, Kriminalvården och Socialtjänsten. Valet har gjorts av analysgruppen, framför allt baserat på tillgängliga resurser. Intressenter av primärt intresse har därför valts ut, det vill säga den primära målgruppen samt de tre involverade myndigheterna. I Tabell 3.1 presenteras dessa och de väsentliga intressenter som exkluderats. Därefter presenteras de förstnämnda mer utförligt.

Tabell 3.1: Inkluderade och exkluderade intressenter

<i>Intressent</i>	<i>Inkludera/exkludera samt logisk grund för valet</i>	<i>Insamlingsmetod</i>	<i>Antal</i>
Deltagare kvinnor	Inkludera – utgör den primära målgruppen	Enkät och semistrukturerad intervju	5 deltagare
Deltagare män	Inkludera – utgör den primära målgruppen	Enkät och semistrukturerad intervju	5 deltagare
Arbetsförmedlingen	Inkludera – har fått ökade kostnader	Databasutdrag för 10 deltagare	1 organisation
Kriminalvården	Inkludera – har fått minskade kostnader samt kunnat frigöra resurser	Databasutdrag för 10 deltagare	1 organisation
Socialtjänsten	Inkludera – har fått minskade kostnader	Databasutdrag för 10 deltagare	1 organisation
Familjen	Exkluderas (avgränsning) – Potentiella positiva effekter för intressentgruppen är ökad trygghet, glädje, framtidstro, social gemenskap och disponibel inkomst. Detta som en konsekvens av att familjemedlemmen (deltagaren) åstadkommit en livsförändring. Potentiella negativa effekter är känslan av att vara mindre behövd eller betydelsefull då deltagaren blir mer självständig. Känslomässiga påfrestningar kan också uppstå i de fall familjen verkligen börjar reda ut saker/problem som varit.		

Potentiella brottsoffer	Exkluderas (avgränsning) – Potentiella positiva effekter för intressentgruppen är icke upplevd rädsla eller sorg, likväl som en form av ekonomisk besparing genom att inte behöva spendera pengar för att återställa situationen efter ett brott.
-------------------------	---

Rättsväsendet (exklusive Kriminalvården)	Exkluderas (avgränsning) – Potentiella positiva effekter för intressentgruppen är frigörandet av resurser för aktörer som Polisen, domstolar, advokater och liknande då brott inte behöver hanteras.
--	--

Försäkringsbolag	Exkluderas (avgränsning) – Potentiella positiva effekter för intressentgruppen är primärt ökad ekonomisk lönsamhet genom att de inte behöver täcka kostnader för försäkringstagare (brottsoffren).
------------------	--

Deltagarnas arbetsgivare	Exkluderas (avgränsning) – Potentiella positiva effekter för intressentgruppen är primärt ökad ekonomisk lönsamhet alternativt minskade kostnader genom ny och subventionerad arbetskraft.
--------------------------	--

Deltagarna

För att läsaren ska få en övergripande bild av de tio deltagarna presenteras viss information om dessa i Tabell 3.2. Av sekretesskäl är det inte möjligt att presentera ytterligare eller mer detaljerad information.

Tabell 3.2: Information om deltagarna

<i>Deltagare</i>	<i>Övergripande information</i>
Kvinna 1	<ul style="list-style-type: none"> • Varit del av Krami i knappt tre månader • Har praktikplats • Planerar att börja studera hösten 2014 • Har haft skyddstillsyn
Kvinna 2	<ul style="list-style-type: none"> • Varit del av Krami i drygt tretton månader • Har haft timanställning under sommaren 2013 • Har suttit i fängelse

---

-
- Kvinna 3
- Varit del av Krami i tolv månader
  - Har haft anställning
  - Fick en form av behandling innan Krami
  - Har haft skyddstillsyn

-
- Kvinna 4
- Varit del av Krami i drygt fem månader
  - Går arbetsmarknadsutbildning
  - Planerar att börja studera hösten 2014

-
- Kvinna 5
- Varit del av Krami i drygt fem månader
  - Har anställning
  - Har suttit i fängelse

-
- Man 1
- Varit del av Krami i drygt tolv månader
  - Gick arbetsmarknadsutbildning sista delen av första Kramiåret
  - Fick en form av behandling innan Krami
  - Har haft skyddstillsyn

-
- Man 2
- Varit del av Krami i tre månader
  - Har anställning
  - Har haft skyddstillsyn

-
- Man 3
- Varit del av Krami i drygt fem månader
  - Har anställning

-
- Man 4
- Varit del av Krami i drygt tolv månader
  - Gick arbetsmarknadsutbildning sista delen av första Kramiåret
  - Har haft skyddstillsyn

-
- Man 5
- Varit del av Krami i drygt fem månader
  - Har anställning
  - Har suttit i fängelse
-

Av de tio deltagarna är det enbart en som inte upplever några sociala effekter alls som en konsekvens av kursen. En annan deltagare upplever en (1) effekt, medan övriga åtta upplever en majoritet av de sex effekter som är i fokus i analysen (dessa beskrivs i

avsnitt 5). För de deltagare som skaffat sig en anställning har den disponibla inkomsten dessutom ökat betydligt, men som nämnts ligger fokus i analysen på de sociala effekterna varför inkomstförändringarna inte beaktats.

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingens engagemang i kursen innebär kraftigt ökade kostnader för myndigheten. Anledningen är framför allt att deltagarna genom kursen är inskrivna som arbetslösa, vilket ger rätt till någon form av arbetslöshetsersättning. De anställningar som deltagarna skaffar är dessutom baserade på att aktuell arbetsgivare får någon form av anställningsstöd som Arbetsförmedlingen bekostar.

Kriminalvården

För Kriminalvårdens del innebär engagemanget i Krami minskade kostnader samt frigörande av resurser för myndigheten. Åtta av deltagarna har blivit dömda för någon form av brott, och de relaterade straffen innebär kostnader för Kriminalvården, exempelvis skyddstillsyn eller fängelse. Genom att deltagarna inte fått några nya straff under tiden i Krami sker en form av besparing samt friställning av resurser för Kriminalvården kopplat till dessa deltagare.

Socialtjänsten

Fyra av de tio deltagarna hade en relation med Socialtjänsten innan kursen. I ett par fall handlade det om behovet av ekonomiskt bistånd, och i ytterligare ett par andra om behandling som Socialtjänsten bekostade. Tre av dessa deltagare har dessutom haft behov av ekonomiskt bistånd efter att de började kursen. Sammantaget är kostnaderna för Socialtjänsten dock betydligt lägre för kursperioden än de var innan, det vill säga Socialtjänstens engagemang i Krami innebär minskade totalkostnader.

4. Insatser

Ett analysobjekt förutsätter alltid att resurser som kostnader och/eller frivilligtid förbrukas; inga resurser, inga aktiviteter. Dessa resurser kallas här för insatser. För Kramikursen utgörs insatserna av olika kostnader. I Tabell 4.1 presenteras dessa fördelad på kostnadstyp.

<i>Kostnadstyp</i>	<i>Värde av insats (Min)</i>	<i>Värde av insats (Max)</i>
Deltagare kvinnor	0 kr	282 618 kr
Deltagare män	0 kr	170 728 kr
Lönekostnad anställda	120 311 kr	643 104 kr
Lönekostnad styrgruppen	9 834 kr	49 168 kr
Omkostnader	22 126 kr	110 628 kr
Anställningsstöd och arbetsmarknadsutbildning Arbetsförmedlingen (kvinnor)	63 798 kr	63 798 kr
Anställningsstöd och arbetsmarknadsutbildning Arbetsförmedlingen (män)	725 285 kr	725 285 kr
TOTALA INSATSER	941 354 kr	2 045 329 kr

Av Tabell 4.1 framgår det att två värden för de totala insatserna har räknats fram (ett minimivärde och ett maxvärde). Anledningen är att det går att använda olika utgångspunkter för beräkningarna av insatserna, där båda dessutom är rimliga i detta fall. Därför redovisas båda värdena, och båda kommer även användas när SROI-värdet beräknas.

Som framgår av tabellen är det bara en kostnadstyp där värdet inte skiljer sig mellan Min- och Max-kolumnerna, och det är kostnader för anställningsstöd och arbetsmarknadsutbildning från Arbetsförmedlingen. I denna inkluderas lönebidrag och ersättning vid utvecklingsanställning (i det senare fallet både dag ersättning och fast ersättning per månad) för de deltagare som skaffat en anställning under analysperioden, samt kurskostnader vid arbetsmarknadsutbildning (och liknande aktiviteter som exempelvis förberedande utbildning). Att värdet är mycket högre för männen än kvinnorna beror på att männen i större utsträckning skaffat sig en anställning, men framför allt att nivån av enskilda anställningsstöd är mer omfattande för dem. Kvinnorna är istället något mer utbildningsbenägna.

För övriga rader i Tabell 4.1 är värdena olika i Min- och Max-kolumnerna. När det gäller kostnadstypen "Deltagare kvinnor" respektive "Deltagare män" utgör värdena i Max-kolumnen den aktivitetsersättning, utvecklingsersättning och aktivitetsstöd från Arbetsförmedlingen som deltagarna haft under kursåret. Som framgår av tabellen är värdet betydligt högre för kvinnorna än för männen, vilket även här beror på att fler män än kvinnor har skaffat en anställning, och att deras ersättning från Arbetsförmedlingen därmed ersatts med lön från arbetsgivaren.

Att värdena är satta till 0 kr i Min-kolumnen men totalt 453 346 kr (för både kvinnor och män) i Max-kolumnen beror på att två skilda synsätt kan tillämpas när det gäller deltagarnas egna insatser. Å ena sidan går det att hävda att de resurser som ställs till deltagarnas förfogande (kursen) utgör en form av tjänst som de väljer om de vill använda eller ej. Med ett sådant perspektiv handlar en SROI-analys om att förstå vilket värde de genomförda aktiviteterna skapar *för* deltagarna. Vad deltagarna själva investerar är inte av intresse. Istället är det upp till varje enskild deltagare att själv bedöma om det är värt mödan att delta, det vill säga om nyttan överstiger insatsen. Det är detta resonemang som ligger bakom att det i Min-kolumnen i Tabell 4.1 står 0 kr (deltagarnas insatser beaktats inte alls i de totala insatserna).

Å andra sidan går det att hävda att förändring enbart uppstår om deltagarna själva är en aktiv del i processen; ingen insats från deltagarna, ingen förändring. Med ett sådant perspektiv är det självklart att deltagarnas insatser måste beaktas i en SROI-analys, annars blir helheten missvisande. Det är således detta resonemang som ligger bakom insatsen om drygt 450 000 kr i Max-kolumnen. Denna summa är ett uttryck för deltagarnas involvering och kan därmed betraktas som en deltagarinsats, även om det är Arbetsförmedlingen som de facto betalar ut ersättningen.

När det istället gäller lönekostnaderna i Tabell 4.1 är de baserade på den tid som de Kramianställda lägger på en kurs med tio deltagare. De sex anställda fick uppskatta hur många timmar de ungefär lägger på en kurs över ett år med de deltagare som ingår i analysen som utgångspunkt. De fick dessutom skatta timmarna för varje enskild del i Kramikursen. En sammanställning av deras skattningar visar att de lägger ungefär 4 % av sin arbetstid på en sådan kurs. I den beräkningen ingår alltså inte arbete med mer

övergripande Kramirelaterade frågor, marknadsföringsinsatser etcetera. Dessa 4 % har multiplicerats med den totala lönekostnaden för de sex anställda (månadslön och sociala avgifter), vilket gav en total lönekostnad om 120 311 kr. Det värdet används som lönekostnad för de anställda i Min-kolumnen i Tabell 4.1. Anledningen är att det är den minsta arbetstiden som går att hänföra till kursen, det vill säga enbart arbete med de faktiska aktiviteterna.

Lönekostnaden för de anställda i Max-kolumnen har istället beräknats genom att först dividera den totala årliga arbetstiden för de sex anställda med antalet kurser som ges på ett år (fem för kvinnor och fem för män), vilket ger ett genomsnitt om 20 % per individ. Det har sedan multiplicerats med den totala lönekostnaden. Totalt ger det en lönekostnad om 643 104 kr (se Max-kolumnen). Argumentet för en sådan ansats är att allt de anställda gör på ett eller annat sätt har koppling till en Kramikurs. Exempelvis handlar marknadsföringsinsatser om att öka medvetenheten om kursen och därmed få fler sökande till en enskild kurs. Det gör i sin tur att all arbetstid behöver fördelas på respektive kurs – det räcker inte att bara räkna tiden som läggs på de specifika kursaktiviteterna.

Lönekostnaden för styrgruppen är beräknade med utgångspunkt i de procentsatser som använts vid beräkningen av lönekostnaden för de anställda (4 % för Min och 20 % för Max), den egenuppskattade tid som styrgruppsmedlemmarna lägger på styrgruppsarbetet (ungefär 15 % av den totala arbetstiden) och styrgruppsmedlemmarnas totala lönekostnad. Genom att multiplicera dessa tre parametrar med varandra erhålls en lönekostnad för en kurs om 9 834 kr (Min) respektive 49 168 kr (Max). Motivet att använda samma procentsatser för dessa lönekostnader är att de senare kan betraktas som overheadkostnader, och den procentuella andelen som rör kursen bör då fördelas till just den. Det enklaste sättet att göra det på är att använda de anställdas tidsåtgång som fördelningsnyckel.

Avslutningsvis utgörs omkostnaderna av åtta olika kostnadsområden: lokaler, städning, telefon/data, förbrukningsmaterial, informationsmaterial, reskostnader, utbildningskostnader (för de sex anställda) samt övriga driftskostnader. Den totala omkostnaden har beräknats och därefter multiplicerats med 4 % (Min) respektive 20 % (Max) för att få fram vilken kostnader som relaterar till den aktuella kursen. Som framgår av Tabell 4.1 gav det 22 126 kr (Min) respektive 110 628 kr (Max).

5. Effekter, indikatorer och monetära proxytermer

I det här avsnittet presenteras dels den inledande och övergripande delen av beviskedjan för Kramikursen, det vill säga hur insatser omvandlats till aktiviteter, resultat och effekter. Därefter presenteras hur de olika effekterna har mätts och värderats, samt utfallet av de två senare.

Som framgår av föregående avsnitt består kursens insatser av lönekostnader för de anställda och styrgruppsmedlemmar, omkostnader, kostnader för anställningsstöd och arbetsmarknadsutbildning (och liknande aktiviteter), samt arbetslöshetsersättning till deltagarna. För dessa insatser har en rad olika aktiviteter genomförts. På en övergripande nivå handlar det alltså om: informationsmöten, intervjuer, vägledningskurs, vägledning och praktiksökning, praktik samt anställning. Det övergripande resultatet av den enskilda kursen är att tio deltagare har fått stöd på vägen mot (och i) arbete eller utbildning. Mer konkret handlar det bland annat om ett tiotal praktiker, fem arbetsmarknads- eller förberedande utbildningar samt sex anställningar.

De fokuserade effekterna av dessa aktiviteter och resultat är som tidigare nämnts av både socialt och ekonomiskt slag. I det sistnämnda fallet handlar det om ökade eller minskade kostnader för de tre involverade myndigheterna. De sociala effekterna är sex till antalet, nämligen: (1) förbättrade sociala relationer, (2) ökat ansvarstagande, (3) ökad självkänsla, (4) ökat självförtroende, (5) ökad trygghet, samt (6) ökad delaktighet i samhället. I Bilaga 1 presenteras de påståenden som använts för att mäta dessa effekter. Påståendena per effekt utgör således en definition av vad som avses med respektive begrepp. På en övergripande nivå handlar de om följande:

- *Sociala relationer* relaterar till familj, vänner och myndigheter, det vill säga hur relationen med dessa påverkats av deltagandet i Kramikursen.
- *Ansvarstagande* handlar om ansvar för bland annat egna och kollektiva beslut och handlingar, andra människors liv, och att ta kontroll över den egna livssituationen.
- *Självkänsla* rör primärt vad personen tycker om sig själv samt den egna uppfattningen om egna styrkor och svagheter.
- *Självförtroende* behandlar framför allt tron på den egna förmågan i olika situationer.
- *Trygghet* handlar om aspekter som att veta vad som förväntas hända den närmaste tiden, ha kontroll över hushållsbudgeten och att kunna rör sig fritt i samhället utan att vara rädd.
- *Delaktighet i samhället* fångar synen på den egna rollen i samhället; om personen känner sig som en del av det, bryr sig om vad som sker runt omkring etcetera.

Deltagarna har dessutom med egna ord beskrivit de övergripande konsekvenser av Kramikursen. Många av dem är positiva, vilket följande citat tydliggör:

Jag finns på kartan. Jag vet att jag är drivande, har affärsidéer och så vidare. Jag vet att jag har folk att bolla med [på Krami]. Om jag skulle vilja så vet jag vart jag ska vända mig. Jag har fått respons från "normala" människor nu, vilket jag aldrig fått förut. Nu är det folk som tror på mig, och jag känner det! (Deltagare kvinna)

Jag är hoppfull inför att få jobb inom det närmsta. Det ser positivt ut, tycker jag. Med arbete och så. SIUS-konsulenterna sa att det är en praktikplats på gång, så det känns hoppfullt! (Deltagare kvinna)

Jag tar en dag i taget. Men jag hoppas och tror på en bra framtid. Jag hoppas på att jag har jobbet. Jag hade velat ha värsta huset och många barn och barnbarn. Jag hoppas det (Deltagare man).

[Framtiden] ser ljus ut. Jag har jobb, jag lever med mina barn, trygghet... Jag gömmer mig inte längre (Deltagare man).

[Framtiden] ser ljus ut, faktiskt. Nu när man fått jobb, gött som fan! (Deltagare man)

Identifiering och mätning av effekter

Hur är då de inkluderade effekterna identifierade? De ekonomiska effekterna är baserade på att de anställda själva är medvetna om att kostnaderna för respektive myndighet påverkas av kursen, men inte i vilken utsträckning. Därför har dessa ekonomiska effekter inkluderats. När det istället gäller de sociala effekterna har de tagits fram i två steg. I ett första har rapporten av Petersson (2009) tillsammans med de anställdas egna erfarenheter använts för att plocka fram så många olika typer av sociala förändringar som möjligt. I ett andra steg har dessa förändringar systematiserats och kategoriserats i och emellan analysgruppen och processledaren. Ett fåtal identifierade förändringar ströks med hänvisning till att de inte var tillräckligt relevanta i sammanhanget. I övrigt inkluderades åtminstone någon del av varje förändring i de valda effekterna. Analysgruppens egna intresse att få vissa aspekter belysta var en viktig vägledande faktor. De sex sociala effekterna har således valts utifrån en kombination av empiriska observationer och de anställdas egna önskemål.

Samtliga sociala effekter har mätts genom att de tio deltagarna har fått svara på en enkät (se Bilaga 1). I den har fyra till åtta påståenden per effekt inkluderats. För exempelvis effekten delaktighet i samhället har följande fyra påståenden använts:

- Jag känner mig som en samhällsmedborgare (en "Svensson").
- Jag bryr mig om vad som händer runt omkring mig.
- Jag upplever att min roll i arbetslivet fyller en funktion.
- Jag upplever att andra respekterar mig och mina åsikter.

För samtliga påstående i enkäten har följande svarsalternativ använts:

- Negativ förändring
- Ingen förändring
- Marginell positiv förändring
- Viss positiv förändring
- Ganska stor positiv förändring
- Stor positiv förändring

Deltagarna har uppmanats att svara utifrån den eventuella skillnad de upplever när de jämför tidpunkten då de började Kramikursen med den tidpunkt då de fyllde i enkäten. En deltagare har ansetts uppleva en effekt om personen ifråga svarat minst "Viss positiv förändring" på minst hälften av de relaterade frågorna. Av samtliga svar är det bara en deltagare som på en enskild fråga har angivit "Negativ förändring". Det svaret kom från en av kvinnorna på påståendet "Jag känner ofta ansvar för andra människors liv." I Tabell 5.1 presenteras utfallet för de olika effekterna. Tabellen innefattar även angivelser av vilket värde som varje effekt har. Här nedan följer en redogörelse för hur värdena har identifierats, det vill säga hur de så kallade monetära proxytermerna har tagits fram.

Värdering av de ekonomiska effekterna

För att förstå värdet av en effekt används en så kallad monetär proxyterm. Kopplat till en ekonomisk effekt utgörs en sådan av skillnaden mellan kostnader och/eller intäkter. För sociala och miljömässiga effekter är proxytermerna ett sätt att uppskatta det ungefärliga värdet effekterna har för intressenten. För att göra det används det monetära systemet, det vill säga kronor och ören. Anledningen är att det är det mest utvecklade system vi har för att uttrycka värde. Det är dock viktigt att poängtera att det *inte* innebär att effekter som ökad självkänsla, trygghet och försurning av sjöar *översätts* till kronor och ören, utan att värdet av dem förstås *med hjälp* av proxytermerna. Det är en viktig skillnad!

Värderingen av de ekonomiska och sociala effekterna i den aktuella analysen har skett på olika sätt. De ekonomiska effekterna för Arbetsförmedlingen, Kriminalvården och Socialtjänsten har i samtliga fall identifierats genom att analysgruppen använt befintliga databaser inom respektive myndighet för att plocka fram ekonomisk information kopplad till respektive deltagare. De har dels identifierat kostnader för året med Krami, dels kostnader för året innan Krami. Den ekonomiska effekten utgörs av skillnaden mellan dessa kostnader. För Arbetsförmedlingen och Socialtjänsten har hänsyn dock inte tagits till personalrelaterade kostnader, exempelvis kopplat till möten deltagarna haft med handläggare. I relation till övriga kostnader har dessa inte varit väsentliga; de har inte haft någon betydelse för analysen som helhet. I enlighet med den fjärde SROI-principen (se avsnitt 1) har de därför exkluderats.

Tabell 5.1: Effekter, indikatorer och monetära proxytermer

<i>Intressent</i>	<i>Effekt</i>	<i>Indikator</i>	<i>Utfall</i>	<i>Proxyterm</i>	<i>Värde</i>
Deltagare kvinnor	Förbättrade sociala relationer		60 % (3)	Deltagarens skattade värde	131 624 kr
	Ökat ansvarstagande		60 % (3)	Deltagarens skattade värde	116 104 kr
	Ökad självkänsla	I samtliga fall självskattning utifrån objektivet och subjektivt orienterade påståenden	100 % (5)	Deltagarens skattade värde	164 477 kr
	Ökat självförtroende		80 % (4)	Deltagarens skattade värde	152 358 kr
	Ökad trygghet		100 % (5)	Deltagarens skattade värde	75 696 kr
	Ökad delaktighet i samhället		80 % (4)	Deltagarens skattade värde	78 664 kr
<hr/>					
Deltagare män	Förbättrade sociala relationer		60 % (3)	Deltagarens skattade värde	47 952 kr
	Ökat ansvarstagande		60 % (3)	Deltagarens skattade värde	66 456 kr
	Ökad självkänsla	I samtliga fall självskattning utifrån objektivet och subjektivt orienterade påståenden	60 % (3)	Deltagarens skattade värde	52 603 kr
	Ökat självförtroende		60 % (3)	Deltagarens skattade värde	48 715 kr
	Ökad trygghet		80 % (4)	Deltagarens skattade värde	63 894 kr
	Ökad delaktighet i samhället		60 % (3)	Deltagarens skattade värde	50 713 kr

Arbetsförmedlingen	Ökade kostnader (kvinnor)	Spenderade pengar på arbetssökande	Kostnadsförändringar för arbetssökande (kvinnor)	-331 703 kr
Arbetsförmedlingen	Ökade kostnader (män)	Spenderade pengar på arbetssökande	Kostnadsförändringar för arbetssökande (män)	-837 216 kr
Kriminalvården	Minskade kostnader och frigörandet av resurser (kvinnor)	Spenderade pengar på Kriminalvården	Kostnadsförändringar och frigörande av resurser utifrån verkställigheter (kvinnor)	1 473 587 kr
Kriminalvården	Minskade kostnader och frigörandet av resurser (män)	Spenderade pengar på Kriminalvården	Kostnadsförändringar och frigörande av resurser utifrån verkställigheter (män)	1 698 028 kr
Socialtjänsten	Minskade kostnader (kvinnor)	Spenderade pengar på ekonomiskt bistånd och relaterade insatser	Kostnadsförändringar utifrån engagemang hos socialtjänsten (kvinnor)	525 534 kr
Socialtjänsten	Minskade kostnader (män)	Spenderade pengar på ekonomiskt bistånd och relaterade insatser	Kostnadsförändringar utifrån engagemang hos socialtjänsten (män)	75 452 kr

Av Tabell 5.1 framgår att kostnaderna ökar för Arbetsförmedlingen. För året före Kramikursen hade Arbetsförmedlingen kostnader för de kvinnliga deltagarna på cirka 15 000 kr, medan kostnaderna efter kursstart uppgick till nästan 350 000 kr. För de manliga deltagarna är motsvarande siffror knappt 60 000 kr i jämförelse med nästan 900 000 kr. Totalt är differensen för Arbetsförmedlingen ungefär -1 170 000 kr.

För Kriminalvården är differensen än större, men här handlar det om kostnadsminskningar istället för kostnadsökningar. Kostnaderna för de kvinnliga deltagarna under året innan kursstart uppgick till ungefär 1 475 000 kr och för de manliga knappt 1 700 000 kr. I det förstnämnda fallet utgör knappt 1 150 000 kr fängelsestraff för två deltagare, medan den senare siffran nästan uteslutanden (drygt 1 600 000 kr) relaterar till ett fängelsestraff för en manlig deltagare. Efter kursstart handlar det istället om totala kostnader på knappt 30 000 kr för kvinnorna och drygt 150 000 kr för männen. Dessa cirka 180 000 kr har dock inte tagits med i beräkningen av differensen. Anledningen är att dessa kostnader inte är en konsekvens av Kramikursen utan hade uppstått oavsett. I enlighet med begreppet deadweight (se avsnitt 6) ska dessa kostnader därför exkluderas. Det gör att differensen för Kriminalvården totalt sätt uppgår till nästan 3 175 000 kr.

En del av den differensen för Kriminalvården är rena kostnadsbesparingar, men en stor del utgörs snarare av frigjorda resurser. Med det avses att kostnaderna i budgetutfallet inte påverkas i och med att inga faktiska kostnader har minskat. När exempelvis dygnskostnaden för ett fängelsestraff beräknas inkluderas både fasta kostnader (för exempelvis lokaler, uppvärmning och bevakning) och rörliga kostnader (för exempelvis den mängd mat och förbrukningsmaterial som den intagna konsumerar). Faktiska kostnadsbesparingar relaterar primärt till de rörliga kostnaderna, medan frigörandet av resurser primärt handlar om de fasta. En intagen mindre innebär relativt sett små faktiska kostnadsbesparingar, men däremot frigör en sådan situation befintliga resurser i form av en ledig fängelseplats som kan användas för en annan dömd person. Hur den exakta fördelningen mellan faktiska kostnadsbesparingar och frigörandet av resurser ser ut för de drygt tre miljoner kronorna som nämnts ovan har tyvärr inte varit möjligt att ta reda på i den här analysen.

När det avslutningsvis gäller Socialtjänsten så uppstår betydande kostnadsbesparing även för denna myndighet. För de kvinnliga deltagarna var kostnaderna året före kursstart cirka 615 000 kr, varav drygt 500 000 kr relaterar till behandling för en av deltagarna. Under kursåret var kostnaden istället 90 000 kr. För männen var motsvarande siffror 75 000 kr före och 0 kr efteråt. Även för Socialtjänsten har vissa kostnader efter kursstart exkluderats på grund av att de sannolikt skulle ha uppstått oavsett. Det handlar om knappt 50 000 kr för en av kvinnorna och drygt 30 000 kr för en av männen. I båda fallen handlar det om behandlingsrelaterade kostnader. Sammantaget gör detta att den totala differensen för Socialtjänsten uppgår till precis över 600 000 kr.

Värdering av de sociala effekterna

Värderingen av de sociala effekterna baseras uteslutande på deltagarnas egna skattningar. Värderingen har gått till enligt följande. Direkt efter att respektive deltagare fyllt i enkäten med påståenden har intervjuaren sammanställt svaren och noterat vilka effekter deltagaren upplever, det vill säga de effekter som för minst hälften av påståendena har svar som är minst "Viss positiv förändring".

Intervjuaren har sedan tillsammans med deltagaren gått igenom de påståenden och svar som rör de effekter som deltagaren upplever. Därefter har intervjuaren tagit fram förtryckta lappar med benämningarna av de effekter som deltagaren upplever och lagt dem framför deltagaren. Ytterligare en lapp med benämningen "Inkomst" har också placerats framför deltagaren. På den har intervjuaren skrivit den faktiska disponibla månadsinkomsten (ersättning efter skatt) som deltagaren har. Inom parentes har även den totala årsinkomsten (ersättning efter skatt) skrivits.

Intervjuaren har sedan gett deltagaren 100 marker, tillsammans med instruktionen att fördela dessa på de aspekter (effekter och inkomst) som ligger framför henne/honom. Deltagaren har också fått instruktionen att utgångspunkten ska vara det värde som deltagaren tycker att de olika sociala effekterna samt inkomsten har för deltagaren själv. Det innebär att den aspekt som är värd mest ska ha flest marker. Anses någon effekt vara värd dubbelt så mycket som en annan så ska den förra ges dubbelt så många marker, och så vidare. Utfallet av värderingen för de tio deltagarna presenteras i Tabell 5.2. Ett "x" i tabellen innebär att deltagaren inte upplever den aktuella effekten.

Tabell 5.2: Relativa värden för de sociala effekterna

	Inkomst	Sociala relationer	Ansvarstagande	Självkänsla	Självförtroende	Trygghet	Delaktighet i samhället
Kvinna 1	5	15	15	20	19	14	12
Kvinna 2	10	20	10	30	30	0	x
Kvinna 3	10	12	12	24	24	12	12
Kvinna 4	20	x	x	20	20	20	20
Kvinna 5	30	x	x	30	x	30	10
Genomsnitt kvinnor	15,0	15,7	12,3	24,8	23,3	15,2	13,5
Man 1	11	14	18	10	13	23	11
Man 2	x	x	x	x	x	x	x
Man 3	14	10	15	15	10	21	15
Man 4	75	x	x	x	x	25	x
Man 5	14	12	17	15	14	16	12
Genomsnitt män	28,5	12,0	16,7	13,3	12,3	21,3	12,7

För att beräkna värdet av effekterna har årsinkomsten för respektive deltagare använts som referenspunkt. Den har multiplicerats med den procentuella relationen mellan antal marker för inkomst och respektive social effekt. Ett exempel utifrån den manliga deltagaren nr 3 (se Tabell 5.2) får tydliggöra tillvägagångssättet. Denna har en disponibel årsinkomst på 60 000 kr, och har lagt 14 marker på inkomst och 21 marker på trygghet. Om utgångspunkten för fördelningen av marker är vad respektive aspekt är värd byter det ju i detta fall att effekten trygghet är värd 1,5 gånger deltagarens inkomst ($21/14=1,5$). För den aktuella deltagaren motsvarar därmed värdet av tryggheten 90 000 kr ($1,5 \times 60000=90000$). På detta sätt har det ungefärliga värdet av respektive social effekt kartlagts. En sammanställning av värdena presenteras i Tabell 5.3. Ett "x" i tabellen innebär att deltagaren inte upplever den aktuella effekten.

Tabell 5.3: Absoluta (men ungefärliga) värden för de sociala effekterna

	Årsinkomst	Sociala relationer	Ansvarstagande	Självkänsla	Självförtroende	Trygghet	Delaktighet i samhället
Kvinna 1	81 960 kr	245 880 kr	245 880 kr	327 840 kr	311 448 kr	229 488 kr	196 704 kr
Kvinna 2	46 560 kr	93 120 kr	46 560 kr	139 680 kr	139 680 kr	0 kr	x
Kvinna 3	46 560 kr	55 872 kr	55 872 kr	111 744 kr	111 744 kr	55 872 kr	55 872 kr
Kvinna 4	46 560 kr	x	x	46 560 kr	46 560 kr	46 560 kr	46 560 kr
Kvinna 5	46 560 kr	x	x	46 560 kr	x	46 560 kr	15 520 kr
Genomsnitt kvinnor	53 640 kr	131 624 kr	116 104 kr	134 477 kr	152 358 kr	75 696 kr	78 664 kr
Man 1	48 000 kr	61 091 kr	78 545 kr	43 636 kr	56 727 kr	100 364 kr	48 000 kr
Man 2	x	x	x	x	x	x	x
Man 3	60 000 kr	42 857 kr	64 286 kr	64 286 kr	42 857 kr	90 000 kr	64 286 kr
Man 4	36 000 kr	x	x	x	x	12 000 kr	x
Man 5	46 560 kr	39 909 kr	56 537 kr	49 886 kr	46 560 kr	53 211 kr	39 909 kr
Genomsnitt män	47 640 kr	47 952 kr	66 456 kr	52 603 kr	48 715 kr	63 894 kr	50 731 kr

6. Påverkan

Det här avsnittet behandlar den påverkan som analysobjektet haft i skapandet av de ekonomiska och sociala effekterna. Med påverkan avses vilken betydelse själva analysobjektet haft i detta. Vi lever inte i en isolerad värld där enbart enskilda aktiviteter inverkar på oss människor, utan vi påverkas ständigt av olika aspekter. Påverkan möjliggör att dessa aspekter beaktas, vilket är viktigt då negligering av dessa innebär att ett analysobjekts faktiska värdeskapande inte beaktas. Snarare beskrivs i så fall ett värdeskapande som är högre än det faktiskt är. Påverkan består av tre delar:

- Deadweight: andelen av respektive effekt som hade uppstått i alla fall, det vill säga även om Kramikursen inte fanns.
- Tillskrivning: andelen av respektive effekt som uteslutande beror på Kramikursen, och inte alls på andra individer, organisationer och fenomen.
- Förflyttning: andelen av respektive effekt som uppstod innan Kramikursen, eller som bidragit till negativa effekter för andra utomstående individer, organisationer eller fenomen.

Kramikursens påverkan presenteras i Tabell 6.1. Som framgår av tabellen har deadweight och förflyttning mätts på en övergripande nivå, det vill säga totalt sett för alla effekter en deltagare upplever, medan tillskrivning har mätts på effektnivå. Hur mätningarna skett presenteras i respektive underavsnitt (ett per påverkansområde) nedan. Ett "x" i tabellen innebär att deltagaren inte upplever effekten/effekter och därför inte kunnat ange något värde för aktuell del av påverkan.

Tabell 6.1: Påverkan

Påverkan	Deadweight	Tillskrivning							Förflyttning
		Sociala relationer	Ansvarstagande	Självkänsla	Självförtroende	Trygghet	Delaktighet i samhället	Genomsnitt tillskrivning	
Kvinna 1	30%	30%	5%	50%	100%	40%	75%		38%
Kvinna 2	25%	20%	0%	90%	0%	50%	x		0%
Kvinna 3	20%	35%	10%	20%	30%	80%	90%		13%
Kvinna 4	25%	x	x	40%	35%	53%	40%		13%
Kvinna 5	18%	x	x	50%	x	40%	30%		38%
Genomsnitt kvinnor	24%	28%	5%	50%	41%	53%	59%	39%	20%
Man 1	25%	10%	30%	0%	15%	20%	40%		38%
Man 2	x	x	x	x	x	x	x		x
Man 3	0%	80%	100%	100%	100%	100%	100%		38%
Man 4	5%	x	x	x	x	25%	x		0%
Man 5	30%	80%	95%	100%	100%	100%	100%		0%
Genomsnitt män	15%	57%	75%	67%	72%	61%	80%	69%	19%

Deadweight

Det lämpligaste sättet att mäta deadweight – även kallat kontrafaktisk situation – är att använda så kallade kontrollgrupper, det vill säga en grupp av personer som är så lik deltagargruppen som möjligt. Den primära skillnaden mellan dem är att den ena (deltagarna) går Kramikursen medan den andra (kontrollgruppen) inte gör det. På så vis ges goda möjligheter att göra kvalificerade uppskattningar av vilken andel av effekterna som förmodligen skulle uppstått för deltagarna i alla fall. I den här analysen har dock inte en kontrollgrupp använts, utan enbart deltagarnas egna uppskattningar av vad som sannolikt skulle ha skett i alla fall (se fråga 3 i Bilaga 2).

En närmare analys av de andelar deltagarna uppgett i förhållande till deras bakomliggande resonemang visar att ett flertal förmodligen har angivit andelar som är i överkant, det vill säga att de nog angett en större andel än vad som faktiskt skulle uppstått i alla fall. Här följer några uttalanden från deltagarna som illustrerar detta.

Vad hade hjälpt mig då...[om inte Krami fanns]? Jag vet inte. Men jag hade säkert varit arbetslös... Jag hade säkert suttit hemma... Men, kanske 30 % hade jag klarat av själv (Deltagare kvinna).

Jag vet inte riktigt vad jag hade gjort om jag inte hade gått Krami... Gått på soc och halvhjärtat sökt jobb. Inte så mycket annat, tror jag. Jag tror att jag hade fortsatt där jag var innan jag gick in [på anstalt]. [...] Det hade varit tråkigt. Jag hade suttit hemma. Inte brytt mig om min framtid. Jag hade fortsatt i gamla hjulspår, så att säga. Vilka förändringar som hade skett i alla fall? Inte många! Kanske 25 % (Deltagare kvinna).

Ingenting, tror jag fan. Jag tror inte det. Jag hade ju inte gått utbildningen, jag visste inte ens att den fanns. Jag hade inte haft jobbet, jag visste inte att det fanns. Inte haft CV... Det hade sett tomt ut. Men kanske 25–30 %. Tror jag... (Deltagare man)

Det hade varit jättesvårt. När jag kom till Krami öppnades mina ögon, jag kom på nya tankar. Jag hade hamnat lite snett, hamnat i kriminalitet. Så kom jag hit, de guidade mig. [...] Det skulle vara svårt. Ett svårt liv. På alla sätt. Det skulle vara svårt, jag hade inte vetat var jag skulle börja. Kanske hade jag klarat 30 % (Deltagare man).

Jag tror inte det hade varit nånting som uppstått, faktiskt. Vad gäller jobb. Då hade jag nog varit arbetslös i flera månader. Det har gått snabbt allting. Utan Krami och behandling hade inget hänt. Det sociala hade varit svårare. Kanske hade jag klarat 35 %. Men det hade ju inte gått lika snabbt. Allt har blivit lättare med Kramis kontakter (Deltagare kvinna).

En jämförelse mellan sista citatet och Tabell 6.1 visar att procentsatserna inte matchar varandra. Deadweight för Kvinna 3 är den enda som har justerats i tabellen jämfört med det faktiska uttalandet. Anledningen till justeringen är att hon uppfattar att det skulle ta längre tid, vilket innebär att den andel av förändringen som skulle uppstått under det år som är i fokus i den här analysen är lägre än den hon anger. En försiktig uppskattning är att andelen skulle vara ungefär hälften efter ett år (därav 20 % i Tabell 6.1).

Ytterligare en procentsats i Tabell 6.1 behöver kommenteras, och det gäller Man 4. Han uttryckte sig så här:

Det är en svår fråga. Men jag tror Krami gjorde mycket vad gäller motivation till att jobba och till utbildning. Kanske hade jag gjort nån förändring men inte ens 20 %, inte ens 10 % tror jag. Jag hade inte brytt mig.

Deltagaren indikerar att han kanske förändrats ändå, men inte ens 10 %. Halva potentiella förändringen mellan 0 och 10 % har därför valts (5 %) som värde för deadweight. Det ansågs utgöra en lämplig representation av hans beskrivning.

Hur har då värdena för deadweight i Tabell 6.1 använts för att beräkna SROI-värdet? Med tanke på att deadweight enbart skattats på övergripande nivå (totalt sett för alla upplevda effekter) har det genomsnittliga värdet för deadweight för kvinnor (24 %) och män (15 %) använts i relation till de sociala effekterna för respektive grupp (kvinnor och män). Motsvarande värden (24 respektive 15 %) har även använts som deadweight i relation till de ekonomiska effekterna för de tre myndigheterna. Argumentet bakom det är följande. Att deltagarna upplever att de till viss del hade förändrats även om de inte deltagit i Kramikursen innebär att respektive myndighet också hade påverkats. I deras fall ekonomiskt. Hur mycket de hade påverkats beror på vilka exakta förändringar deltagarna hade upplevt i alla fall. Just det svarar inte den aktuella mätningen på, varför genomsnittet för deadweight använts också för myndigheternas ekonomiska effekter; det är det lämpligaste av tillgängliga värden.

Tillskrivning

Tillskrivning har också mäts genom deltagarnas egna skattningar. Mer konkret har detta skett i samband med att respektive deltagare fyllt i enkäten. Direkt efter ifyllandet har intervjuaren frågat deltagaren om det finns andra individer, organisationer eller fenomen som parallellt med Kramikursen bidragit till de förändringar som de just angivit i enkäten. Om det funnits sådana har deltagaren dessutom fått ange vilka de är samt vilken andel av förändringen som deltagaren anser bero på kursen respektive dessa andra individer/organisationer/fenomen. Utfallet framgår i Tabell 6.1.

Vanligt förekommande individer som tillskrivits en hel del av förändringen är familjen. Avseende organisationer är frivården en vanligt förekommande aktör. Vid en närmare analys av deltagarnas svar framkommer en risk att en del av deltagarna har misstolkat frågan, och därmed underskattat betydelsen av Kramikursen. Ett exempel från en av deltagarna får illustrera, och mer specifikt kopplat till ökat ansvarstagande.

I enkäten har deltagaren markerat "Stor positiv förändring" för samtliga åtta påståenden för den aktuella effekten, det vill säga deltagaren upplever stora förändringar under den period som denna gått Kramikursen. När det gäller tillskrivningen för effekten har deltagare angett följande: sonen 75 %, Frivården 20 % och Krami 5 %. Självklart är det fullt möjligt att sonen har bidragit kraftigt till den aktuella förändringen, men det kan också vara så att exempelvis Kramikursen bidragit till en förnyad syn på ansvarstagande, där

sonen varit den centrala inspirationskällan. Det sistnämnda innebär att den faktiska förändringen har skapats av kursen snarare än sonen, och att siffrorna därmed borde vara annorlunda (högre för kursen och lägre för sonen). Det valda tillvägagångssättet för informationsinsamling ger dock inte svar på dessa frågetecken, och heller inte på vad exakt det är inom Frivården som påverkat. Med tanke på Kriminalvårdens involvering i Kramikursen skulle Frivården kunna betraktas som en del av just den och inte som en separat organisation som kan anses ha parallell påverkan. Men inte heller detta frågetecken kan analysen tyvärr räta ut.

På grund av ovanstående osäkerhet är det enbart deltagarnas egna skattningar av vilken betydelse Kramikursen haft som använts i analysen, och som därmed framgår i Tabell 6.1. Enda undantaget från detta är då deltagarna tillskrivit individer, organisationer eller fenomen som är en självklar del av Kramikursen. Det handlar exempelvis om övriga Kramideltagare, arbetsplatser (där deltagare fått jobb) och arbetsmarknadsutbildning (som deltagare går). I dessa fall har den procentuella skattningen räknats som tillskrivning till kursen.

I själva analysen har de genomsnittliga värdena för tillskrivning för respektive effekt och grupp (kvinnor respektive män) använts för just respektive effekt och grupp. För de ekonomiska effekterna för myndigheterna har den genomsnittliga tillskrivningen för samtliga effekter för kvinnor (39 %) respektive män (69 %) använts. Anledningen till det senare är att sannolikheten är stor att den andel av deltagarnas sociala effekter som beror på kursen motsvarar den andel av de ekonomiska effekterna som beror på kursen; de ekonomiska effekterna uppstår ju som en konsekvens av deltagarnas sociala effekter.

Förflyttning

Förflyttning handlar om vilken andel av respektive effekt som har uppstått innan Kramikursen, eller som bidragit till negativa effekter för andra utomstående individer, organisationer eller fenomen. I detta fall är det enbart det förstnämnda som är aktuellt. Mätningen av förflyttning har (precis som mätningen av deadweight) gjorts på övergripande nivå, det vill säga totalt sett för varje deltagare. Utfallen presenteras i Tabell 6.1.

Mätningen har skett i två steg. I det första har respektive deltagare svarat på en fråga om just förflyttning (se fråga 7 i Bilaga 2). Svaren har gett kvalitativa beskrivningar som exempelvis:

Allt som har hänt har ett samband. Jag lades in på avdelning 369 på Östra sjukhuset och ställdes in på Metadon. Sedan fick jag möjlighet till referenslägenhet via Social Resursförvaltning som sedan kommer att leda till ett boende. Jag har också gått Våga Välja på anstalt. Allt har behövts, alla har sin del. Jag tycker att jobbet har jag ju gjort själv. Den medicinska biten och den sociala har lika stor betydelse. Det gör så jag kan göra en förändring (Deltagare kvinna).

I det andra steget har beskrivningar kvantifierats, vilket har skett med utgångspunkt i följande procentintervall: 0–25 %, 26–50 %, 51–75 % och 76–100 %. Procentsatserna representerar den andel av effekten som förflyttats. Analysgruppen har tillsammans gått

igenom samtliga beskrivningar från deltagarna och utifrån det resonerat sig fram till vilket procentintervall som respektive deltagare kan placeras inom, det vill säga vilken andel av effekterna som uppstod redan innan deltagarna började Kramikursen. Utgångspunkten för resonemangen har varit vilka viktiga lärdomar som deltagarna har tagit med sig in i Kramikursen, det vill säga lärdomar som är direkt kopplade till effekterna. Ju fler/starkare lärdomar desto högre förflyttning.

I Tabell 6.1 finns tre olika procentsatser angivna för deltagarna: 0, 13 och 38 %. I de fall det står 0 % har deltagarna själva uttryckt att de inte deltagit i några tidigare aktiviteter som syftar till att skapa de aktuella effekterna. För de deltagare som analysgruppen placerat i intervallet 0–25 % har 13 % angivits i Tabell 6.1, och för de i intervallet 26–50 % har 38 % angivits. Det är omöjligt att ange den exakta förflyttningen, och därför har intervallen använts för att skapa en ungefärlig uppfattning om förflyttningen. Att sedan just 13 respektive 38 % har använts baseras på att dessa utgör de mittersta värdena i respektive intervall, det vill säga de är ett uttryck för att respektive deltagare befinner sig någonstans i det aktuella intervallet (ett form av medelvärde).

Precis som för deadweight har det genomsnittliga värdet för förflyttning för kvinnor (20 %) och män (19 %) använts för samtliga deltagareffekter. Dessutom har samma värden använts för de ekonomiska effekterna för myndigheterna. Även här är anledningen att de aktuella andelarna sannolikheter motsvarar andelarna av de ekonomiska effekterna som skapats innan Kramikursen, och därmed är de lämpliga att använda även för dessa.

7. Total social nytta

Hittills i rapporten har de olika delarna av Kramikursens värdeskapande presenterats. I detta avsnitt sammanförs dessa delar, vilket resulterar i beräkningar av relationen mellan de totala insatserna och den totala nyttan. Insatserna har diskuterats i avsnitt 4, men för att påminna läsaren om siffrorna presenteras de igen i Tabell 7.1. I Tabell 7.2 presenteras sedan en sammanställning av det totala värdet per intressent (efter att hänsyn till påverkan tagits), och i Figur 7.1 presenteras ett diagram med den procentuella fördelningen av det positiva värdeskapandet för intressenterna.

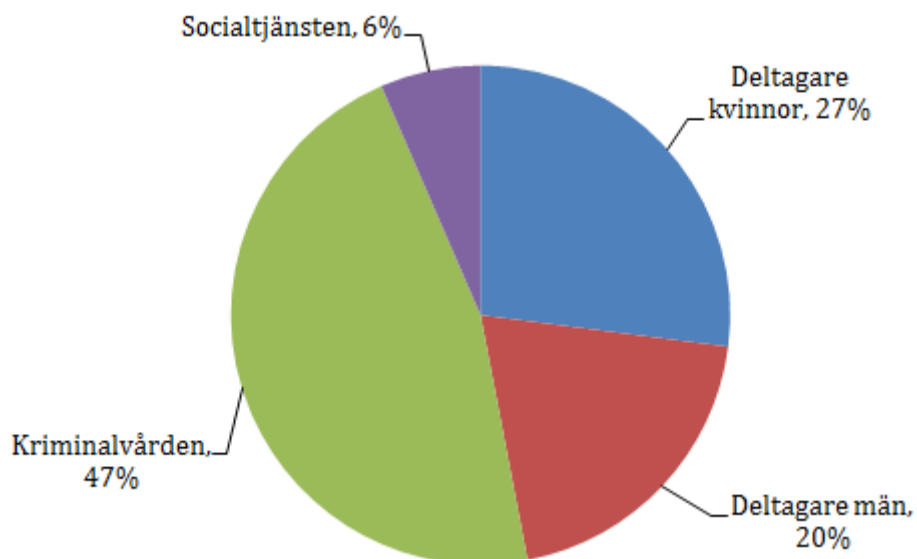
Tabell 7.1: Insatser

<i>Kostnadstyp</i>	<i>Värde av insats (Min)</i>	<i>Värde av insats (Max)</i>
Deltagare kvinnor	0 kr	282 618 kr
Deltagare män	0 kr	170 728 kr
Lönekostnad anställda	120 311 kr	643 104 kr
Lönekostnad styrgruppen	9 834 kr	49 168 kr
Omkostnader	22 126 kr	110 628 kr
Anställningsstöd och arbetsmarknadsutbildning Arbetsförmedlingen (kvinnor)	63 798 kr	63 798 kr
Anställningsstöd och arbetsmarknadsutbildning Arbetsförmedlingen (män)	725 285 kr	725 285 kr
TOTALA INSATSER	941 354 kr	2 045 329 kr

Tabell 7.2: Totalt värde per intressent

<i>Intressent</i>	<i>Total värde</i>
Deltagare kvinnor	672 821 kr
Deltagare män	496 754 kr
Arbetsförmedlingen	-476 030 kr
Kriminalvården	1 157 947 kr
Socialtjänsten	162 022 kr
TOTALT	2 013 515 kr

Figur 7.1: Procentuell fördelning av det positiva värdeskapandet

Genom att sedan ställa insatserna mot värdeskapandet erhålls ett SROI-värde. Att ställa värdeskapandet gentemot maxinsatserna ger ett SROI-värde på 1:1 (2 013 515 kr dividerat med 2 045 329 kr), det vill säga efter ett års Kramikurs motsvarar värdet för de utvalda intressenterna de totala insatserna. Att istället relatera värdeskapandet till mininsatserna ger ett SROI-värde på 2,1:1 (2 013 515 kr dividerat med 941 354 kr), vilket alltså innebär att värdet efter ett år istället motsvarar två gånger insatsen. Sammantaget innebär detta att det totala värde som den Kramikurs som fokuserats i analysen (med de avgränsningar och val som presenteras i rapporten) skapar med fördel presenteras som ett intervall, det vill säga SROI-värdet är 1–2,1:1. I Bilaga 3 presenteras en sammanställning av hela analysen i form av en påverkanskarta. Den berättar översiktligt historien om hur insatser omvandlats till värde.

8. Känslighetsanalys

För att kontrollera känsligheten i de värden som använts i analysen har en känslighetsanalys genomförts. Enligt Nilsson & Hahn (2012) bör en sådan innefatta en analys av följande områden: utfall för effekter, deadweight, tillskrivning, förflyttning, monetära proxytermer, avtrappning, monetariserade insatser samt diskonteringsränta. Författarna rekommenderar vidare att vart och ett av värdena inom de uppräknade områdena förändras med 50 % i negativ riktning, och att förändringen i SROI-värdet observeras. När den procentuella förändringen börjar närma sig 10 % menar författarna att det underliggande värdet kan betraktas som känsligt.

Ansatsen rekommenderad av Nilsson & Hahn har använts för de fem förstnämnda områdena ovan. Att de tre sista inte har analyserats beror på att den aktuella analysen inte har några värden inom dessa. Utfallet av känslighetsanalysen presenteras i Tabell 8.1. Att kolumnen "Utfall för effekter" innehåller ett flertal "x" beror på att enbart utfallet för de sociala effekterna för kvinnor och män har testats. Respektive myndighet är betraktad som en (1) organisation, och att en halv organisation istället skulle uppleva effekten (vilket en känslighetsanalys av aktuell effekt implicerar) är inte rimligt utifrån hur SROI-analysen är uppbyggd. Att testa känsligheten i utfallet är därmed inte aktuellt.

Tabell 8.1: Utfall av känslighetsanalysen

Känslighetsanalys	Utfall för effekter	Deadweight	Tillskrivning	Förflyttning	Monetära proxytermer
Deltagare kvinnor	5,4%	1,6%	5,4%	1,0%	5,4%
Deltagare män	2,7%	0,5%	4,1%	0,6%	2,8%
Arbetsförmedlingen kvinnor	x	0,6%	1,9%	0,5%	2,0%
Arbetsförmedlingen män	x	1,7%	9,0%	2,5%	9,0%
Kriminalvården kvinnor	x	2,8%	9,6%	2,3%	9,6%
Kriminalvården män	x	3,7%	25,0%	2,3%	25,0%
Socialtjänsten kvinnor	x	1,0%	3,5%	0,8%	3,2%
Socialtjänsten män	x	0,2%	0,9%	0,2%	0,9%

Som framgår av Tabell 8.1 är det totalt sex värden som är kan betraktas som känsliga (de fetmarkerade). Som synes handlar det om att SROI-värdet påverkats 9–25 % gällande tillskrivning och monetära proxytermer för Arbetsförmedlingen och Kriminalvården. Avseende tillskrivning så framgår det av resonemangen i avsnitt 6 att det förvisso finns en viss osäkerhetsfaktor i huruvida den genomsnittliga tillskrivningen för de sociala effekterna är ett relevant uttryck för tillskrivningen för myndigheternas

ekonomiska effekter. Men samtidigt framgår det också att de genomsnittliga tillskrivningarna sannolikt är i underkant. Det tillsammans med att det är just deltagarna själva som gett uttryck för tillskrivningen är argument nog för att lämna tillskrivningen som den är.

När det istället gäller de monetära proxytermerna för Arbetsförmedlingen och Kriminalvården är dessa som sagt baserade på information i databaser hos respektive myndighet. Det finns ingen anledning att betvivla korrektheten i den informationen varför de känsliga proxytermerna lämnas oförändrade. Som nämnts är proxytermerna för Arbetsförmedlingen dessutom något i underkant då handläggarkostnader inte är medräknade.

9. Rekommendationer

I detta avslutande avsnitt presenteras några rekommendationer som en konsekvens av den genomförda SROI-analysen. I det första avsnittet nedan presenteras mätrelaterade rekommendationer, det vill säga hur framtida mätningar av verksamhetens värdeskapande kan förbättras för att öka precisionen ytterligare. I det andra avsnittet presenteras istället verksamhetsrelaterade rekommendationer.

Mätrelaterade rekommendationer

I det här avsnittet presenteras fem mätrelaterade rekommendationer. Den första handlar om mätningen av själva effekterna. Analysen har baserats på att deltagarna har fått skatta hur de själva upplever förändringen över tid, det vill säga när de jämför deras status då de började Kramikursen med deras status vid själva mättillfället. I framtida analyser bör istället kontinuerliga mätning användas, där deltagarna enbart svarar utifrån deras aktuella status. Genom efterföljande mätningar kan förändringen över tid fångas på ett säkrare sätt.

För det andra bör mätningen av deadweight förändras så att den baseras på kontrollgrupper. Oavsett hur deadweight mäts går det aldrig att med 100 % säkerhet veta vad som faktiskt skulle ha skett i alla fall, men väl utformade kontrollgrupper hjälper till att öka precisionen i de kvalificerade bedömningarna av vad som sannolikt skulle ha skett.

För det tredje behöver en del av osäkerheten i mätningen av tillskrivning elimineras, det vill säga det faktum att det inte med säkerhet går att säga om deltagarna tolkat frågan på ett korrekt sätt. Framför allt handlar det om att förse deltagarna med djupare information om vad fenomenet innebär samt ha på förhand formulerade kontrollfrågor som ställs till deltagaren. Med fördel inkluderas sådana i en uppdaterad intervjuguide.

För det fjärde bör mätningar av nyttoperioden och avtrappningen för respektive effekt ske. Som framgår tidigare i rapporten har relevanta mätningar av dessa inte hittats, varför analysen enbart fokuserar på värdet av ett enskilt år. Med tanke på att nyttan av effekterna med största sannolikhet sträcker sig längre än så blir det viktigt att ta reda på hur mycket längre. Det är först med information om nyttoperiod och avtrappning som ett mer komplett SROI-värde kan tas fram. Men den huvudsakliga poängen med att veta nyttoperioden och avtrappningen är att aktiviteter då kan formas så de medvetet bidrar till att förlänga den nytta som deltagarna upplever.

Avslutningsvis används den framtagna enkäten och relaterade intervjuguiden (se Bilaga 1 respektive 2) med fördel som kontinuerliga verktyg i dialogen med respektive deltagare. Med hjälp av dessa kan faktisk förändring och de bakomliggande anledningarna fokuseras, vilket är centralt för att identifiera lämpliga aktiviteter för den enskilda deltagaren. Aktiviteter för att skapa ytterligare förändring och därmed stärka deltagarnas utveckling och fotfäste på väg mot eller på arbetsmarknaden.

Verksamhetsrelaterade rekommendationer

I samband med intervjuerna har deltagarna fått svara på vilka delar av Kramikursen som de tycker att de haft mest respektive minst nytta av (se fråga 4 och 5 i Bilaga 2). De tio deltagarna lyfter fram en rad olika saker, allt från helheten till detaljer. För de delar som de anser att de haft mest nytta av är det dock en aspekt som framkommer på ett eller annat sätt hos hälften av deltagarna (framför allt kvinnorna). Det handlar om det individuella stödet från Kramianställda. Två av deltagarna uttrycker det så här:

Det här hur de förstår dig, hur de ser dig som människa, för din potential. De ser dig utifrån hur en arbetsledare skulle se dig. De lyssnade på mig när jag sa att jag trodde att jag skulle ha mycket att ge [i verksamheten]. Jag ville ta reda på vad jag vill, ta vara på mina bra sidor. Då fick jag möjligheten. De har lyssnat på mig! (Deltagare kvinna)

Det som har varit efter, alltså det individuella stödet. Och att man lärde känna mycket av sig själv! Men det är det individuella stödet efteråt som jag personligen har haft mest nytta av. Det har känts som att de genuint har brytt sig (Deltagare kvinna).

Det individuella stöd som deltagarna fått (och hur de fått det) under Kramikursen uppfattas alltså som en central del i processen, och är därmed något som behöver finnas kvar även framöver.

När det istället gäller de delar som deltagarna upplever att de haft minst nytta av nämner ett par av dem att de tycker att de haft nytta av allt. Övriga anger framför allt mindre moment av Kramikursen som helhet, fram allt olika delar av den inledande vägledningskursen. Två av deltagarna uttrycker det så här:

Skriva CV och personligt brev. Det har jag fortfarande inte gjort. Och sjuksköterskan som kom och pratade om hälsa, kost och näring. Det kan jag redan och är intresserad av den biten. Men jag tror det är bra för dem som inte kan det (Deltagare kvinna).

Det om Kronofogden, för jag har inget hos Kronofogden. Men det kan ju vara till hjälp för någon annan. Röhsska museet också. Upplevelsen att vi gick dit var inte något för mig. Men det kan ju bero på mitt intresse. Men det kanske var bra för någon annan... Det är nog det enda faktiskt (Deltagare man).

Sammantaget visar deltagarnas svar att de tycker att helhet fungerar. Och att olika personer har olika preferenser om specifika aspekter är ju inte ovanligt, snarare tvärt om. Utmaningen ligger snarare i att fortsätta förbättra de olika delarna så att den totala helheten blir än starkare.

En avslutande rekommendation som bör lyftas fram har sin grund i hur deltagarna själva upplever det relativa värdet av de olika effekterna. Tabell 5.1 (sidan 22) visar att kvinnorna ser störst värde (i genomsnitt) i ökad självkänsla och ökat självförtroende, medan männen värderar ökad trygghet och ökat ansvarstagande högst. Männen upp-

lever dessutom att deras inkomst är av högre värde än var och en av de sociala effekterna. Att det finns tydliga skillnader i vad kvinnorna och männen värderar högst är ett tecken på att kvinnornas och mäns behov skiljer sig åt. Vilket i sin tur är ett argument för att fortsätta jobba med kvinnor i en grupp och män i en annan.

Bilaga 1 – Enkät

	Negativ förändring	Ingen förändring	Marginell positiv förändring	Viss positiv förändring	Ganska stor positiv förändring	Stor positiv förändring
<i>(SOCIALA RELATIONER)</i>						
1. Jag känner mig nöjd med de relationer jag har.						
2. Jag känner mig viktig och betydelsefull för andra.						
3. Jag känner mig trygg i de flesta sociala sammanhang.						
4. Jag väljer att utveckla vänskaper, intressen och nätverk som bygger upp mig.						
5. Jag kan hantera konflikter.						
6. Jag kan säga nej om jag vill.						
7. Jag har stödjande och tillitsfulla privata relationer.						
8. Jag har stödjande och tillitsfulla offentliga/professionella relationer (exempelvis med myndigheter och vården).						
<i>(ANSVAR)</i>						
9. Jag tar ansvar för mina handlingar.						
10. Jag tar ansvar för följderna av det jag gör.						
11. Jag känner att jag har kontroll över mitt liv.						
12. Jag tror att jag kan förändra mitt beteende.						
13. Jag tänker på att mina val påverkar mina relationer med andra.						
14. Jag kan påverka min livssituation genom de val jag gör.						
15. Jag tar mitt ansvar utifrån gemensamma beslut.						
16. Jag känner ofta ansvar för andra människors liv.						
<i>(SJÄLVKÄNSLA)</i>						
17. Jag känner mig nöjd med mig själv.						
18. Jag duger som jag är inför andra.						
19. Jag känner tilltro till livet och framtiden.						
20. Jag känner till mina styrkor.						
21. Jag känner till mina svagheter.						
22. Jag kan hantera mina känslor och tankar på ett konstruktivt sätt.						

	Negativ förändring	Ingen förändring	Marginell positiv förändring	Viss positiv förändring	Ganska stor positiv förändring	Stor positiv förändring
<i>(SJÄLVFÖRTROENDE)</i>						
23. Jag känner mig säker på mig själv.						
24. Jag vågar göra nya saker som jag inte brukar göra annars.						
25. När jag ställs inför problem försöker jag lösa dem av egen kraft.						
26. Jag väljer att göra saker jag trivs med.						
27. När jag får negativ kritik lyssnar jag till den och försöker se vad jag själv kan förändra.						
28. Jag vågar berätta för andra när jag gjort något bra.						
<i>(TRYGGHET)</i>						
29. Jag klarar av min vardag.						
30. Jag vet vad som förväntas ske den närmsta tiden.						
31. Jag vet vart jag ska vända mig när jag behöver hjälp.						
32. Det finns människor som jag litar på och som jag kan prata med när jag behöver.						
33. Jag har kontroll på min hushållsbudget och hur den kommer att se ut närmsta tiden.						
34. Jag kan röra mig i samhället både dag och kväll utan att vara rädd.						
<i>(DELAKTIGHET I SAMHÄLLET)</i>						
35. Jag känner mig som en samhällsmedborgare (en "Svensson").						
36. Jag bryr mig om vad som händer runt omkring mig.						
37. Jag upplever att min roll i arbetslivet fyller en funktion.						
38. Jag upplever att andra respekterar mig och mina åsikter.						

Anteckningar

Bilaga 2 – Intervjuguide

1. Finns det andra viktiga förändringar än de du angivit i enkäten som uppstått tack vare Krami? I så fall vilka?
2. Berätta vad ett jobb är värt för dig.
3. Om du inte hade gått Krami,
  - vad tror du att du hade gjort idag?
  - hur tror du att ditt liv hade sett ut idag?
  - vilken andel av de förändringar du upplever [referera till enkätsvaren] tror du skulle uppstått i alla fall?
4. Vilka delar med Krami har du haft mest nytta av?
5. Vilka delar med Krami har du haft minst nytta av?
6. Hur ser du på din framtid nu?
7. För varje enskild övergripande förändring som du upplever (se enkätsvaren):
  - Har du innan du gick Krami (max två år) deltagit i aktiviteter som syftat till att bidra till dessa förändringar? I så fall vilken/vilka? (Exempelvis vård- och behandlingsinsatser, program inom kriminalvården och/eller program på Arbetsförmedlingen)
  - Ledde aktiviteterna till någon förändring för dig? I så fall vilken/vilka?

Bilaga 3 – Påverkanskarta

Social Return on Investment – Påverkanskarta (Sida 1)

Organisation bakom analysen: Krami i Göteborg

Datum för analysens slutförande: 9 maj 2014

STEG 1	STEG 2					
Intressenter Vem påverkas?	Beskrivning insats Vad investeras i analysobjektet?	Insats (kr) Vad är värdet av insatsen?	Informationskälla Var är informationen om insatsen hämtad ifrån?	Aktiviteter Vad är det som genomförs?	Resultat Vad är den kvantitativa summan av aktiviteten?	Effekt Vad är det som förändras?
Deltagare kvinnor	Tid	0 kr / 282 618 kr	Databas Arbetsförmedlingen	Deltar i Kramikurs	Totalt praktiker, fem arbetsmarknads- eller förberedande utbildningar samt sex anställningar	Förbättrade sociala relationer
						Ökat ansvarstagande
						Ökad självkänsla
						Ökat självförtroende
						Ökad trygghet
						Ökad känsla av delaktighet i samhället
Deltagare män	Tid	0 kr / 170 728 kr	Databas Arbetsförmedlingen	Deltar i Kramikurs	Totalt praktiker, fem arbetsmarknads- eller förberedande utbildningar samt sex anställningar	Förbättrade sociala relationer
						Ökat ansvarstagande
						Ökad självkänsla
						Ökat självförtroende
						Ökad trygghet
						Ökad känsla av delaktighet i samhället

Social Return on Investment – Påverkanskarta (Sida 2)

Organisation bakom analysen: Krami i Göteborg

Datum för analysens slutförande: 9 maj 2014

STEG 1	STEG 2					
Intressenter Vem påverkas?	Beskrivning insats Vad investeras i analysobjektet?	Insats (kr) Vad är värdet av insatsen?	Informationskälla Var är informationen om insatsen hämtad ifrån?	Aktiviteter Vad är det som genomförs?	Resultat Vad är den kvantitativa summan av aktiviteterna?	Effekt Vad är det som förändras?
Arbetsförmedlingen	Ekonomiska resurser	941 354 kr / 1 591 983 kr	Databaser Arbetsförmedlingen, Kriminalvården och Socialtjänsten	Tillhandahåller Kramikursen i form av informationsmöten, intervjuer, vägledningskurs, vägledning och praktiksökning, praktik, anställning och bibehållande av jobb	Totalt praktiker, fem arbetsmarknads- eller förberedande utbildningar samt sex anställningar	Ökade kostnader för kvinnor
						Ökade kostnader för män
Kriminalvården						Minskade kostnader och frigörandet av resurser för kvinnor
						Minskade kostnader och frigörandet av resurser för män
Socialtjänsten						Minskade kostnader för kvinnor
						Minskade kostnader för män

Social Return on Investment – Påverkanskarta (Sida 3)

Analysobjekt och tidsperiod: En Kramikurs under ett år

Analysobjekts mål: Skapa livsförändring för deltagarna

Syftet med analysen: Kartlägga det värde en Kramikurs skapar

Typ av SROI-analys: Utvärderande

STEG 3			STEG 4		
Indikator Hur mäts effekten?	Informationskälla Var är informationen om indikatorn hämtad ifrån?	Förändringens omfattning Hur mycket förändring har skett?	Deadweight (%) Hur mycket av förändringen skulle hänt i alla fall?	Tillskrivning (%) Hur mycket bidrog analysobjektet med i förhållande till andra?	Förflyttning (%) Hur mycket av värdet har förflyttats?
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	60%	24%	28%	20%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	60%	24%	5%	20%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	100%	24%	50%	20%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	80%	24%	41%	20%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	100%	24%	53%	20%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	80%	24%	59%	20%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	60%	15%	57%	19%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	60%	15%	75%	19%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	60%	15%	67%	19%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	60%	15%	72%	19%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	80%	15%	61%	19%
Självsfattning utifrån påståenden	Deltagarenkät	60%	15%	80%	19%

Social Return on Investment – Påverkanskarta (Sida 4)

Analysobjekt och tidsperiod: En Kramikurs under ett år

Analysobjekts mål: Skapa livsförändring för deltagarna

Syftet med analysen: Kartlägga det värde en Kramikurs skapar

Typ av SROI-analys: Utvärderande

STEG 3			STEG 4		
Indikator Hur mäts effekten?	Informationskälla Var är informationen om indikator hämtad ifrån?	Förändringens omfattning Hur mycket förändring har skett?	Deadweight (%) Hur mycket av förändringen skulle hänt i alla fall?	Tillskrivning (%) Hur mycket bidrog analysobjektet med i förhållande till andra?	Förflyttning (%) Hur mycket av värdet har förflyttats?
Spenderade pengar på arbetssökande	Databas Arbetsförmedlingen	100%	24%	39%	20%
Spenderade pengar på arbetssökande	Databas Arbetsförmedlingen	100%	15%	69%	19%
Spenderade pengar på Kriminalvård	Databas Kriminalvården	100%	24%	39%	20%
Spenderade pengar på Kriminalvård	Databas Kriminalvården	100%	15%	69%	19%
Spenderade pengar på ekonomiskt bistånd och relaterade insatser	Databas Socialtjänsten	100%	24%	39%	20%
Spenderade pengar på ekonomiskt bistånd och relaterade insatser	Databas Socialtjänsten	100%	15%	69%	19%

Social Return on Investment Social Return on Investment – Påverkanskarta (Sida 5)

STEG 5

Beskrivning proxyterm Hur skall värdet av effekten mätas?	Proxyterm (kr) Vad är proxytermens värde?	Informationskälla Var är informationen om proxytermen hämtad ifrån?	Totalt värdeskapande Hur mycket värde skapas?	Värde per intressent Hur mycket värde skapas?
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	131 624 kr	Deltagarintervju	68 381 kr	672 821 kr
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	116 104 kr	Deltagarintervju	10 644 kr	
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	134 477 kr	Deltagarintervju	205 481 kr	
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	152 358 kr	Deltagarintervju	153 650 kr	
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	75 696 kr	Deltagarintervju	121 678 kr	
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	78 664 kr	Deltagarintervju	112 987 kr	
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	47 952 kr	Deltagarintervju	56 299 kr	496 754 kr
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	66 456 kr	Deltagarintervju	103 267 kr	
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	52 603 kr	Deltagarintervju	72 657 kr	
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	48 715 kr	Deltagarintervju	72 334 kr	
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	63 894 kr	Deltagarintervju	108 110 kr	
Egen skattning av relativt värde mellan effektema och inkomst	50 731 kr	Deltagarintervju	84 087 kr	

Social Return on Investment Social Return on Investment – Påverkanskarta (Sida 6)

STEG 5				
Beskrivning proxyterm Hur skall värdet av effekten mätas?	Proxyterm (kr) Vad är proxytermens värde?	Informationskälla Var är informationen om proxytermen hämtad ifrån?	Totalt värdeskapande Hur mycket värde skapas?	Värde per intressent Hur mycket värde skapas?
Kostnadsförändring utifrån arbetssökande (kvinnor)	-331 703 kr	Databas Arbetsförmedlingen	-79 721 kr	-476 030 kr
Kostnadsförändring utifrån arbetssökande (män)	-837 216 kr	Databas Arbetsförmedlingen	-396 309 kr	
Kostnadsförändring och frigörandet av resurser utifrån verkställigheter (kvinnor)	1 473 587 kr	Databas Kriminalvården	354 158 kr	1 157 947 kr
Kostnadsförändring och frigörandet av resurser utifrån verkställigheter (män)	1 698 028 kr	Databas Kriminalvården	803 789 kr	
Kostnadsförändring utifrån engagemang hos socialtjänsten (kvinnor)	525 534 kr	Databas Socialtjänsten	126 305 kr	162 022 kr
Kostnadsförändring utifrån engagemang hos socialtjänsten (män)	75 452 kr	Databas Socialtjänsten	35 716 kr	
			TOTALT VÄRDESKAPANDE	2 013 514 kr
			TOTALA INSATSER MAX	2 045 329 kr
			TOTALA INSATSER MIN	941 353 kr
			SROI-VÄRDE	1-2,1:1

Referenslista

Nationella Samarbetsgruppen, 2013, *Överrensommelse om struktur och innehåll i KrAmi*, Policydokument.

Nilsson, E. & Hahn, G., 2012, *SROI – Social Return on Investment: Innebörd & Tillämpning*, SERUS: Linköping.

Petersson, F., 2009, *”Det är för folk som har suttit och så, för alla vi du vet”*: En kvalitativ utvärdering av KrAmi Göteborg & pilotprojekt inom ramen för Mobilisering mot narkotikas trestadssatsning – Med brukarperspektivet i fokus, Social Resursförvaltning, Göteborgs stad.